

KILÁTÓ

KÖCZE LÁSZLÓ

A VÁLLALATI VAGYONELEMEK HASZNOSÍTÁSA: ÚJ, GLOBÁLIS IRÁNYOK A GAZDASÁGI LEVÉLTÁRAK SZÁMÁRA

TOKYO, COMPILED BY RESOURCE CENTER FOR THE
HISTORY OF ENTREPRENEURSHIP SHIBUSAWA EIICHI
MEMORIAL FOUNDATION, 2013., 170 p.

[A vállalati vagyonelemek hasznosítása: új, globális irányok a vállalati levéltárak számára].

http://www.shibusawa.or.jp/english/center/network/pdf/Leveraging_all_hr.pdf

2011-ben nemzetközi konferenciát szervezett Tokióban a vállalati (gazdasági) levéltárak kérdéskörében a Shibusawa Eiichi emlékére létrehozott Alapítvány (Shibusawa Eiichi Memorial Foundation), a Japán Gazdasági Levéltárosok Egyesülete (Business Archives Association of Japan) és a Nemzetközi Levéltári Tanács Gazdasági Levéltári Szekciójának (International Council on Archives Section on Business and Labour Archives-ICA SBL, jelenlegi nevén Section on Business Archives SBA) közreműködésével. Szinte automatikusan merül fel az olvasóban a kérdés, vajon milyen relevanciája lehet egy, a magyar levéltári világtól merőben eltérő közegben felvetett olyan kérdésnek, mint a vállalati levéltárak ügye? A válasz viszonylag egyszerű, ugyanis a gazdasági levéltárügyben fontos szerepet kell kapnia a cégek által fenntartott levéltárakban folyó munka megismertetésének és megismerésének, illetve az abból következő lehetséges értelmezések bemutatásának. Az „iratképzők” szempontjai – hogyan tekintenek a cégek a vállalati működés különböző információhordozóira, miként használják (ha használják) az archívumba utalt információk körét – már csak azért is figyelmet érdemelnek, mivel a korábban biztosnak vélt hagyományos levéltári eszközök és szempontok legtöbbször csődöt mondtak ezen a területen (elég csak utalni a hazai levéltártörténetben a „szocialista” időszak vállalatokat érintő törekvéseire). Mivel alternatív fogódzónak híján vagyunk és a levéltárosok „elképzelt” világa finoman szólva is korrekcióra szorul, érdemes a perspektívánkat kitágítani.¹

¹ Mielőtt a szimpózium egyes előadásainak ismertetésére térnék, érdemes néhány mondat erejéig kitérni a japán gazdasági levéltárügy helyzetére, illetve a szervező intézményben folyó munka bemutatására. Japán-

ban nem szabályozza levéltári törvény a vállalati iratok helyzetét, az állami vállalatok esetében például az információs szabadságról szóló törvény vonatkozó passzusai irányadóak. (Erre példa a Japán Nemzeti Bank esete, amely 1999 óta levéltárt tart fenn). Ennek ellenére mind a (köz)gyűjteményi szférában, mind a vállalati világban számos intézmény működik, amelyek kifejezetten a gazdasági iratok őrzését végzik. Az előbbi esetében főként az egyetemek járnak élen, ilyen például a Kobei Egyetem Közgazdasági és Vállalkozási Kutatóintézete (Research Institute for Economics and Business Administration), a tokiói Keizai Egyetem Könyvtára vagy a Tokiói Egyetem Közgazdasági Könyvtára. A vállalati szférában az archívumokat fenntartó intézmények értelemszerűen nagyvállalati körből kerülnek ki, ilyenek például a Magyarországon is ismert cégek közül a Canon, Toyota, Panasonic vagy a Fuji Photo Film. A legjelentősebb gyűjtemények a második világháború után formálisan feloszlott zaibatsu csoportokhoz kapcsolódnak, úgymint a Mitsui, a Sumitomo vagy a Toraya (a japán vállalatfejlődés egyik „sajátossága” a zaibatsu volt, amely egy-egy család vezetése köré szervezett, saját finanszírozású vállalatcsoport volt, amely fokozatosan a gazdaság legkülönbözőbb ágait szította át, nagyobb részt kereszttulajdonlás és személyi összefonódás révén. A második világháború után komoly felelősséget tulajdonítottak a zaibatsuknak a japán agresszióért, ezért amerikai nyomásra feloszlatták őket. A harmincas években a legnagyobb zaibatsu a Mitsui csoport volt, amelyhez több mint száz vállalat és leányvállalat tartozott.). A Mitsui archívumot eredetileg 1918-ban hozták létre a család és a vállalatcsoporthoz tartozó, több évszázadra visszamenő iratok őrzésére, amelyet ugyan a második világháború után bezártak, de 1965-ben nonprofit intézményként újraalapították (a gyűjtemény mellett múzeumot is fenntart a Mitsui csoport, amely a család tulajdonában lévő művészi tárgyakat őrzi). A levéltár nemcsak őrzi a több tízezer dokumentumot, könyvet, térképeket, hanem rendszeresen jelentet meg a Mitsui vállalatok történetét feldolgozó kiadványokat is. Hasonló tevékenységet végez a Sumitomo archívum is: az őrzés mellett éves tájékoztatót, a családhoz és a vállalathoz kapcsolódó könyveket ad ki. A legújabb alapítású archívum a Mitsubishi nevéhez fűződik, amely a cég 125 éves évfordulójára, 1996-ban nyílt meg a Mitsubishi gazdasági kutatóintézetének keretén belül. A japán gazdasági levéltárügyhöz lásd: AOYAMA, HIDEYUKI: The Business Archives and Records Management Profession in Japan. *Business Archives: Principles and Practice*. No. 67., May 1994. 73–82., illetve MATSUZAKI, YUKO: Business Archives in Japan: An Overview and Access Issues. *Japan-U.S. Archives Seminar*, May 2007.

http://www.archivists.org/publications/proceedings/accesstoarchives/06_Yuko_MATSUZAKI.pdf

A 2011-es konferencia házigazda szerepét betöltő alapítvány Shibusawa Eiichi (1840–1931), a japán kapitalizmus egyik kulcsszereplőjének emlékére jött létre. Shibusawa hozta létre az első részvénytársaságot Japánban, illetve bankárként megközelítőleg ötszáz vállalat és intézmény (például a kereskedelmi kamara, bankszövetség stb.) megalapításában működött közre. Még 1924-ben jött létre az alapítvány elődje, amely jelenleg több, egymással szoros kapcsolatban álló szervezeti egységet is finanszíroz: egy múzeumot, amely a filantróp nézeteiről is ismert Shibushawa életét mutatja be, egy vállalkozástörténeti kutatóintézetet, valamint 2003 óta egy dokumentációs központot lásd: <http://www.shibusawa.or.jp/english/>. A központ tevékenységének középpontjában Shibusawa tevékenységére vonatkozó információk gyűjtése mellett a gazdaság minél szélesebb körű dokumentálása áll: az írott és nyomtatott dokumentumok mellett, audiovizuális anyagokat és „múzeumi” tárgyakat is egyaránt gyűjt. Kiemelt projektjei közé tartoznak a különféle adatbázisok építése is, ilyen például a különböző gyűjteményekben elhelyezett, fatáblákra készített színes nyomtatványok adatbázisa, amely fontos információforrás a fotográfia előtti idők gazdasági életéről (Nishiki-e projekt). Az adatbázis-építés mellett a Központ egyik fontos feladata a vállalatok által összeállított, kereskedelmi forgalomba nem kerülő, tízezernél is többre tehető vállaltörténeti kiadványok begyűjtése és feldolgozása (Shashi projekt). Ezzel szoros összefüggésben a Központ évek óta dolgozza fel a névadó Shibusawa-hoz kapcsolódó vállalatok névváltozatait, illetve a cégek Shibusawa-val való kapcsolatának jellegét (tulajdonos, tanácsadó, tisztségviselő). Végül, de nem utolsón sorban a Központ egyik fontos feladata az amerikai és a brit minták alapján a japán gazdasági levéltárak nyilvántartásának összeállítására. A Központ tevékenységéről lásd a honlap mellett: KOIDE, IZUMI: Centering Shashi and Business Archives as Resources for the Study of Economic and Social History: The Activities of the Shibusawa Eiichi Memorial Foundation. *Shashi. The Journal of Japanese Business and Company History*. Vol.1., No. 1. (2012) <http://shashi.pitt.edu/ojs/index.php/shashi/article/view/8/66>, illetve MATSUZAKI, YUKO: The Shibusawa Shashi Project and Sharing Information on Business Archives in Japan. *Business Archives: Principles and Practice*. No.91., May 2006. 28–43.

A tokiói konferencia a vállalati (gazdasági) levéltárak kérdéskörét négy témakör köré szervezte: az első rész a vállalattörténet marketing-lehetőségeit mutatta be, a második részben az előadók a levéltárak és a vállalati menedzsment kapcsolatát vizsgálták, míg a harmadik szekcióban a levéltárakat, mint a vállalati változás eszközeit elemezték. A negyedik szekcióban az előadók a vállalati levéltárak és a közszféra közötti helyzetet vették górcső alá. A konferenciakötet 2012-ben már megjelent japán nyelven, a tárgy- és névmutatóval ellátott angol nyelvű változat megjelenésére 2013-ban került sor. Az előadások alapvetően az egyes archívumokban folyó, gyakorlati munkák bemutatására vállalkoztak.

Henning Morgen records manager az A. P. Moller-Maersk dán nagyvállalatnál folyó munkát mutatta be (4–10. o.). A világ egyik legnagyobb szállítmányozó cége 130 országban van jelen és megközelítőleg 110 ezer munkavállalót foglalkoztat; levéltárában 1904-ig visszamenően őriznek iratokat. Előadásában Morgen ismertette a dokumentációs csoport feladatát, amely a felső menedzsment felől érkező megkeresések, a belső kommunikációs igények (vállalati magazinban megjelent írások) vagy a Maersk Múzeumban folytatott tárlatvezetések mellett a cég által, különböző országokban folytatott marketingtevékenységhez kapcsolódnak. A történeti vonatkozású információk igénye manapság elsődlegesen a kommunikációval foglalkozó részlegek felől merül fel, főként a társadalmi felelősségvállalás (CSE-Corporate Social Responsibility) vagy az egészségügyi, baleset-megelőzési és környezetvédelmi programok (HSSE-Health, Safety, Security, Environment) történeti előképeinek kérdése kapcsán.

Naomi Aoki kutatási igazgató a Toraya Archívumot ismertette (11–25. o.). Az ezer főt foglalkoztató Toraya édesipari cég gyökerei még a középkorra nyúlnak vissza, legrégebből fennmaradt dokumentumai az Edo korszakból (1600–1867) származnak. Az archívumot 1973-ban alapították a cég tárgyainak és történeti dokumentumainak őrzésére, amely kronologikusan három nagyobb egységre oszlik: az Edo időszak dokumentumai a tulajdonos család irataival, az 1947-ig tartó időszak iratai, majd a háború utáni „átalakulás” nyomán újjászervezett cég napjainkig tartó időszakának iratai. Az archívum nemcsak a cég iratait, hanem az ágazat egészére vonatkozóan gyűjti a tárgyi és írásos emlékeket is: 500 cukrászati eszköz, háromezer régi faminta, könyvek és folyóiratok egyaránt részét képezik a gyűjteménynek. Az archívumban ipartörténeti-ágazati kutatásokat is végeznek, kiállításokat szerveznek és szerkesztik a témához kapcsolódó folyóiratot. A levéltár azonban nemcsak történelmi relikviákat őriz (az édességek illusztrált termékkönyvei például egészen 1695-ig mennek vissza), hanem a munkatársak aktívan kiveszik részüket a cég egyes szervezeti egységeinél folyó selejtezésekben is, ahogy a jelenlegi menedzsment tagjaival vagy már nyugdíjas alkalmazottakkal folytatott oral history programok megvalósításában is.

Paul C. Lasenicz az IBM levéltárosa a számítástechnikai óriásnál folyó fontosabb területeket vette számba (27–36. o.). Az 1911-ben alapított irodatechnikai vállalat közel 400 ezer munkavállalót foglalkoztat a világon, s a levéltár több mint 4000 folyóméternyi iratanyagot, 6000 filmet, videót és hanganyagot, 100 ezer (fény)képet és háromezer tárgyat őriz! Az intézmény az utóbbi évtizedben főként a cég brandjének felépítésében, illetve annak történeti dimenzióinak feltárásában (az időtállóknak tekintett és kifejezetten

az IBM-hez köthető értékek felkutatásában) vesz részt, amely egyaránt szól a vállalat belső munkatársaihoz, illetve érinti a cég külső kapcsolatrendszerét.

Alexander L. Bieri a svájci Roche kurátora az archívum tevékenységét a vállalati marketinghez kapcsolódva mutatta be (39–51. o.). Az 1896 óta működő gyógyszeripari cég gyűjteménye (Historical Collection and Archive) 1990-ben jött létre, és jelenleg öt nagy egységre oszlik: iratok, kiadványok, audiovizuális anyagok, fotók, valamint a tárgyak csoportja. A gyűjtemény a Roche-ba beolvadt vállalatok anyagát is magában foglalja. A Könyvtár jelenleg nyolcezer kötetet, valamint háromezer, saját filmstúdióban készített filmet is őriz, míg a fotórészleg kétmillió darabból áll. A tárgyi emlékekért felelős egység a diagnosztikai eszközöktől, a laboratóriumi berendezéseken át az irodai felszerelésekig bezárólag a lekülönbözőbb, a cég működéséhez kapcsolódó tárgyak (például tégelyek, anatómiai preparátumok) őrzési helye. A gyűjtemény létrehozásának eredeti célja a cég százéves évfordulójához kapcsolódott, az egyszeri aktus helyett azonban az intézmény fenntartása összefonódott a cégvezetés részéről jelentkező megújulási igényekkel, amely a vállalat feledésmeműlt hagyományait is érintette. Az archívum bekapcsolódott a „történeti marketing” programba, feltárva a cég félreértelmezett, illetve nem ismert történetének számos aspektusát, ezzel erősítve a vállalati kultúra szerepét a gyógyszeripari óriásnál.

A francia gazdasági levéltárügy egészén belül mutatta be *Didier Bondue* a Saint Gobain építőipari, csomagolótechnikai nagyvállalat levéltári igazgatója saját intézményének helyzetét (53–67. o.). A Saint Gobain levéltárának egyik sajátossága, hogy profit centerként (azaz önálló gazdálkodású, autonóm szervezeti egységként) a vállalatcsoport tagjai mellett, külső cégeknek is nyújt irattári, levéltári szolgáltatásokat és tanácsadást. A hetven kilométer terjedelmű iratanyag kezelését az archívum két szervezeti egység (a levéltári és a dokumentációs részleg) keretén belül végzi. Az intézmény feladata a kiállítások szervezése (az eddigi legnagyobb szabású rendezvényt a Musée de Orsay-ban rendezték meg), publikációk megjelenítése, valamint történeti adatbázisok építése mellett a vállalati irattárosok-levéltárosok képzések megszervezésére is kiterjed.

A Saint Gobain Archívumával szemben az Ansaldo Alapítvány nonprofit szervezetként működik 2000 óta Genovában. *Claudia Orlando* az alapítvány munkatársa előadásában (69–76. o.) bemutatta a gyűjtemény létrejöttét: az Ansaldo gépipari, elektrotechnikai nagyvállalat 1978-ban ünnepelte alapításának 125. évfordulóját, amelyhez kiállítás szerveztek. Ennek nyomán ötvenezer dokumentumot, valamint kétezer fényképet sikerült összegyűjteni. Ez lett az Ansaldo Történeti Levéltár alapja, amely 2000-ben került az alapítvány kezelésébe a genovai és liguriai önkormányzatok, valamint a tulajdonos Finmeccanica csoport együttműködése révén. Az intézmény finanszírozásában nemcsak a fenti szervezetek, hanem a helyi kereskedelmi kamara, a Genovai Egyetem, az Olasz Iparszövetség helyi részlege, illetve a kulturális tárca is kiveszi részét. Az alapítvány jelenleg – különböző cégektől – tizenöt kilométernyi iratanyagot őriz a 19. század közepéig visszamenőleg, az ipar világának egészét átfogó négyezer darabos fényképgyűjtemény és ötezer darabból álló filmarchívum mellett. Jelentős a tárgyi emlékek száma is, amelyhez oral history és kiadvány gyűjtemény kapcsolódik. Az alapítvány a sokrétű tevékenysége okán a levéltári vagy ipari régészeti szervezetek mellett szoros kapcsolatot ápol más, gazdasági profilú múzeumokkal is. 2008-ban a

tudományos kutatások koordinálására külön bizottságot hoztak létre, amely összefogja a Finmeccanica és különböző egyetemek által szponzorált kutatásokat (ilyen témák például az állam szerepe a nagyvállalatok életében, vagy az olasz vállalatok technológiai átalakulása stb.). Az alapítvány mindezekén túl nemcsak a Finmeccanica által szervezett képzésekben, hanem a Genovai Egyetem „International Business Leadership” mesterképzésében is részt vesz.

A brit Cadbury cég felvásárlása nyomán kialakult helyzetet mutatta be *Becky Haglund Tousey* az amerikai Kraft Foods Inc. levéltárosa (79–86. o.). A század elején alapított, majd számtalan cég felvásárlása révén jelenleg a világ második legnagyobb élelmiszeripari cégének archívumát a nyolcvanas években hozták létre. A levéltár egyik fő feladata a felvásárolt cégek, illetve egy-egy márka történetének feltárása, a cégek iratainak feldolgozása és integrálása a futó programokba. A Cadbury akvizíciójának terve kapcsán a Kraft Foods jelentős ellenállásba ütközött a brit közvélemény részéről, ennek ellenére 2010-ben sikerült megszereznie az 1824-ben alapított céget. A levéltár egyik feladata a két céges archívum munkájának összehangolása, a vállalat belső hálózatán működtetett örökség site-on a két vállalat múltjában fellelhető hasonlóságok feltárása volt, ezzel is „tompítva” a felvásárlással szembeni ellenállást.²

Míg a Kraft Foods elsődlegesen a márkák alapján tekint a saját, illetve az előd vállalatok történetére (a birtokolt élelmiszeripari brandek száma jelenleg messze meghaladja százat), addig az Intesa Sanpaolo bankcsoportnál valamelyest eltérő keretek jelölik ki a levéltár helyét, amelyről *Francesca Pino* számolt be (87–94. o.). 1984-ben Milánóban hozták létre az intézmény alapját a Banca Commerciale Italiana részeként, amely jelenleg huszonegy, a bankcsoporthoz tartozó levéltárat fog össze, ezek közül négyet közvetlenül a központ, öt banki levéltárat pedig kulturális alapítványok kezelnek. A fő problémák, amelyek megkülönböztetik az egyes vállalati levéltáraktól a bankcsoport levéltári hálózatát, elsősorban az archívumok nagy számából eredeztethetők, ilyenek például: megtalálni az arányos középutat, ahol minden egyes intézmény megfelelő figyelmet kap, vagy a kapcsolattartás lehetősége az egyes bankok érdemi döntéshozatali joggal rendelkező személyeivel, a terjedelmi problémákról nem is beszélve. Ez utóbbira példaként Pino a bankcsoport levéltáraiban őrzött fotóanyagok felkutatásának 2009-ben futó projektjét hozta fel példának, ugyanis a program részeként negyedmilliónál (!) is több filmnegatív, és filmpozitív, üvegnegatív stb. azonosítása történt meg. A jelenlegi programok közül a levéltáros kiemelte az Intesa Sanpaolo bankcsoport által felvásárolt és jogelőd bankok, pénzintézetek interaktív történeti térképének készítését (ez kétszázötven intézményt foglal magában), illetve a csoport történetét feldolgozó dokumentumfilm készítését, amelyet a menedzserek képzésénél is felhasználnak, ily módon teremtve a bankcsoporton belüli érdeklődést a levéltári szolgáltatások iránt.

Közel húsz évvel ezelőtt merült fel először a mumbai székhelyű, számtalan iparágban érdekelt Godrej vállalatcsoport levéltárának ötlete, amelynek munkáját *Vrunda*

² Ennyire azért nem szép a helyzet, ugyanis a Cadbury felvásárlása után nem sokkal a Kraft Foods bezárta a Somerdale-i csokoládégyárat, amit 2007 óta már az előző tulajdonos – a termelés Lengyelországba való áthelyezésével – tervezetett. A Kraft Foods amúgy 2013-ban két jogilag önálló társaságra vált szét a vállalati hatékonyság növelése érdekében.

Pathare ismertette (95–113. o.). Az intézmény jelenleg az anyavállalat humán erőforrás részlegének önálló egységeként működik. A vállalati levéltár felállítását a cégcsoport szervezeti struktúrájának, illetve tevékenységének funkcionális elemzése előzte meg, amelyet először az anyavállalat esetében végeztek el. Ezt követően került sor az egyes szervezeti egységek megkeresésére, a hagyományos iratok és más információhordozók (termékek, katalógusok stb.) feltérképezésére. A levéltári csoport az iratok levéltári értékének meghatározásának folyamatába a vállalat képviselőit is bevonta, így teremtve meg a hosszú távú bizalmi kapcsolat alapjait, amely nemcsak az „antik relikviák” azonosítására, hanem a napjainkban keletkező dokumentumok értékelésére is kiterjed. Az archívum tevékenységének egyik fontos eleme az intézményben folyó munka folyamatos és megfelelő bemutatása a vállalat munkatársai felé (a belső hálózat, online felületek, kiállítások és a kapcsolattartás révén), ezzel segítve elő mind a gyűjtemény további gyarapítását (például ajándékozás formájában), mind a belső feldolgozó munkát (például a munkatársak bevonása a fotótári anyagok azonosításába). A levéltár nemcsak passzív őrzője a vállalati működés információhordozóinak, hanem aktívan kiveszi részét a jelenkori események dokumentálásában is, legyen szó akár új gyárak megnyitásáról, akár a régiók bezárásáról, mint például az utolsó működő írógépgyár esetében, ahol a hagyományos iratbegyűjtésen túl, a levéltári egység egyéb módon is bekapcsolódott az eseményekbe (fotók készítése, a gyár dolgozóival készített visszaemlékezések). Ebből az aktív szerepből következik a vállalatnál évtizedekig dolgozó munkatársakat elérő oral history program is. A levéltár szerteágazó anyagát a világ különböző tájairól érkező kutatók is használhatják, mindamelllett, hogy a levéltárra fontos szerep hárul a vállalaton belüli továbbképzéseknél is, megismertetve a cég múltját, hagyományait.

A Godrej Archívumától eltérő helyzetet ismertetett előadásában a jegybanki feladatokat ellátó Reserve Bank of India levéltárosa *Ashok Kapoor* (117–128. o.). 1981-ben hozták létre a levéltárat, amely ebben a minőségében első volt Indiában az intézmények által fenntartott levéltárak között. A hagyományos levéltári feladatok ellátása (12 évnél régebbi, maradandó értékű, illetve jogbiztosító iratok begyűjtése, megőrzése, digitalizálása) képezi az intézmény működésének kereteit, amely azonban kiegészül a jegybank kiadványait őrző könyvtár fenntartásával és a bank életében „jelentős” szerepet betöltő munkatársakat érintő oral history programmal. Koncepcionálisan az intézmény működését – a jegybank speciális helyzetéből adódóan – a levéltári anyag adminisztratív működést elősegítő feladata, az információszabadságról szóló törvény rendelkezései és az iratok jogbiztosító funkciója jelölik ki. Ezek a keretfeltételek azonban nem valamely általános levéltár „hatósági” felügyeletét eredményezik, hanem saját, a bank tényleges működését ismerő és támogató archívum fenntartását indokolják.

Az utóbbi évek nagyszabású programját ismertette a brit The National Archives munkatársa *Alex Ritchie* (129–137. o.). A 2009-ben elfogadott és elindult nemzeti stratégia (National Strategy for Business Archives) fő célkitűzései az alábbiakban foglalhatók össze: a tudatosság növelése a gazdasági szervezetek között a saját iratok (és levéltárak) értékéről; a vállalati levéltárak és a közgyűjteményekben elhelyezett gyűjtemények számának növelése; a kutatások előmozdítása, a gazdasági iratok jellemzőinek megismertetése a levéltári közösség, illetve a szélesebb közvélemény előtt; a gazdasági iratokat érintő feldolgozás szintjének növelése, a szakmai továbbképzés, a megfelelő

források és az infrastruktúra biztosítása. A programot több példával is illusztrálta a tanácsadó, így említve meg a Marks & Spencer esetét, amely a Leeds-i Egyetem keretén belül új archívumot avatott a cég alapításának 125. évfordulója alkalmából, illetve a John Lewis Partnership törekvését a vállalati iratok és Cummersdale Textilgyűjtemény egyesítésére vagy a *Managing Business Archives* weboldalt, amely hasznos tanácsokkal látja el az érdeklődőket, legyen szó akár az archívumok felállításáról és működtetéséről, vagy – gyűjtőoldalként – a területet érintő egyéb releváns információkról és hírekről. A Nemzeti Levéltár programban való részvételét, koordináló szerepét főként a levéltári világon belüli vállalati levéltárakat sújtó periferikus helyzet ellensúlyozása indokolta, annak ellenére, hogy a The National Archives korábban nem mutatott különösebb aktivitást a gazdasági iratok területén.

Az előadások sorát a kínai Állami Levéltári Központ helyettes vezetője *Lan Wang* zárta, aki az utóbbi két évtized gazdasági átalakulása nyomán módosult állami direktívákat ismertette (139–155. o.). A különböző iránymutatások (amelyek elméletileg nem kötelezőek az állami vállalatok számára) az iratkezelési rendszereket olyan ügyviteli segédletként definiálják, amelyeknek a szerepe a hatékonyabb vállalati működés elősegítésében ragadható meg. Ez azonban – s erről az előadó nem tett említést – kérdésessé teszi, túl a felülről jövő koncepciók gyakorlati alkalmazásának kétséges eredményein, hogy ez a központilag meghatározott eszköz képes-e valamilyen (és ha igen, akkor milyen) archívumi értékszempontokat magába olvasztani.

Befejezésül adódik a kérdés, hogy milyen tanulságokkal is szolgál a fentiekben ismertetett konferenciakötet? Ahogy láthattuk, igen sokféle és kiterjedt tevékenységet végeznek a „business archives” fogalma alá sorolt intézmények. Egyfelől – akarva-akaratlanul is – messze túllépnek ezek az archívumok a hagyományos levéltári szerepeken és gyűjtőmunkán, pontosan ismerve a vállalati információhordozók komplex és egymáshoz szorosan kapcsolódó jellegét, amely értelmetlenné teszi a legtöbb esetben a gyűjteménytípusok közötti merev dichotómiát, sőt az előadásokból pontosan kiviláglik, hogy a „vállalati iratok” különböző típusai nemcsak technikailag, hanem koncepciónálisan sem választhatók el egymástól. Mindazonáltal kevés szó esik ezen levéltárak részéről olyan alapvető kérdésekről, mint a vállalati információáramlás (történeti) formái és szintjei, vagy a vállalati keretek folyamatos módosulása, a különböző (külső és belső) kapcsolatrendszerek jellege és ezek hatása az információs szintekre. Ezek hiányában az értelmezések legtöbbször vagy a menedzsment ideológiájának vagy a „történeti érdekességek” felsorolásának foglyai maradnak, jelentősen csökkentve ezáltal a vállalati (gazdasági) levéltárak üzenetét. Mindemellett mégsem szabad lebecsülni a vállalati levéltárak szerepét, hiszen a vállalati szférán kívül tevékenykedő levéltárosok sem tarthatják távol magukat a gazdasági szereplők (ön)értelmezéseinek ismeretétől, természetesen anélkül, hogy a levéltári értékelés és értelmezés kizárólag ezek kritikátlan adaptációjára épülne.